

PRIVATE LIBRARY
OF WILLIAM L. PETERS

152. Cassida stigmatica Suffrian, 1844: Békéscsaba (KUTHY 1897).
153. Cassida vibex Linnaeus, 1767: Dombiratos, 1912., leg. Kuthy; Kétegyháza, Kerek-szék, fűhálózás, 1979. V. 27.; Mezőhegyes, leg. Kuthy.
154. Cassida viridis Linnaeus, 1758: Sarkad, Fekete-Körös, fűhálózás, 1963. VII. 2., leg. Endrődy-Younga.

BRUCHIDAE

1. Bruchus affinis Frölich, 1799: Kétegyháza, szikes rét, Artemisia santonicum-ról, 1979. VIII. 19.
2. Bruchus atomarius (Linnaeus, 1761): Mezőhegyes, leg. Kuthy; Mezőkovácsháza, leg. Kuthy.
3. Bruchus loti Paykull, 1800: Gyula, Városerdő, fűhálózás, 1980. V. 26.; Kétegyháza, Kerek-szék, erdő, bokrokról, fákról, kopogtatás, 1978. V. 1.
4. Bruchus pisorum (Linnaeus, 1758): Gyula, Városerdő, korhadt tölgyfából, 1981. IX. 6.
5. Bruchidius marginalis (Fabricius, 1777): Gyula, Városerdő, 1980. V. 26.
6. Bruchidius peregii Hajóss, 1937): Endrőd, Hármas-Körös, fűhálózás, 1979. III. 18.
7. Acanthoscelides lividipennis (Motschulsky, 1874): Endrőd, Hármas-Körös, fűhálózás, 1979. VIII. 18.; Kétegyháza, szikes rét, Artemisia santonicum-ról, 1979. VIII. 19., Kerek-szék, Amorpha fruticosa-ról, kopogtatás, 1981. IX. 5.
8. Spermophagus sericeus (Fourcroy, 1785): Kétegyháza, Kerek-szék, erdő, bokrokról, fákról, kopogtatás, 1978. V. 1. Sarkad, Fekete-Körös, fűhálózás, 1963. VII. 2. Endrődy-Younga.

Irodalom: ÁDÁM, L. (1981): Békés megye bogárfaunája 1. Carabidae és Cicindelidae (Coleoptera). - Folia ent. hung., 34: 263-271. - ÁDÁM, L. (1983): Békés megye bogárfaunája 2. Dytiscidae-Staphylinidae 1. (Coleoptera). - Folia ent. hung., 44: 315-323. - ÁDÁM, L. (1985): Békés megye bogárfaunája 3. Staphylinidae 2. - Hydrophilidae (Coleoptera). - Folia ent. hung., 46: 247-256. - ÁDÁM, L. (1986): Békés megye bogárfaunája 4. Cantharidae-Ripiphoridae (Coleoptera). - Folia ent. hung., 47: 189-205. - KUTHY, D. (1896/1897/): Coleoptera. - In: A Magyar Birodalom állatvilága. A K. M. Természettudományi Társulat, Budapest, 213 pp.

ÁDÁM László, Budapest

with the author
compliments,

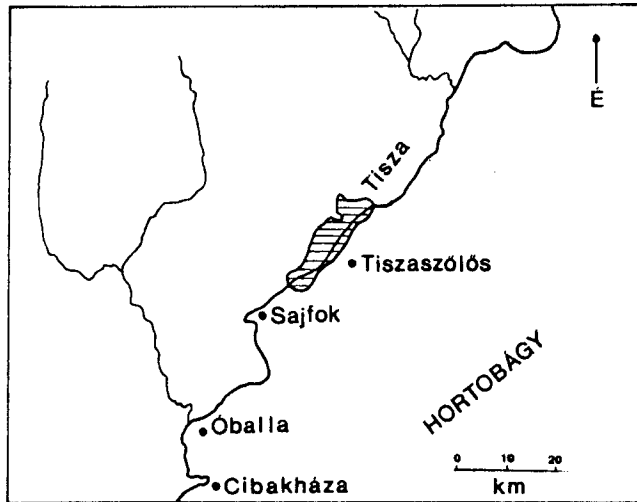
A Közép-Tisza Ephemeroptera faunájáról, két, a magyar faunára új
Caenidae-fajjal

On the Ephemeroptera fauna of the Mid-Tisza, with two Caenis species new to the fauna of Hungary

A magyarországi Tiszáról újabb kérész adatokat mindössze CSOKNYA és FERENCZ közölnek, akik főleg Szeged környékén gyűjtöttek. A tiszavirággal oxigénfogyasztási vizsgálatokat is végeztek és eredményeikről több társszerzős dolgozatban számoltak be (CSOKNYA és FERENCZ 1972, CSOKNYA 1973, FERENCZ 1974, CSOKNYA és HALÁSY 1974, 1975).

A Fauna Hungariae határozószorozat kérész kötete pontos faunisztikai adatokat nem ad (UJHELYI 1959). A magyar kérész faunáról közreadott összefoglaló dolgozat pedig a gyakori potamon szervezetekről csak általánosan emlékezik meg vagy századeleji munkákra hivatkozik (UJHELYI 1966).

A Közép-Tisza térségében a Kiskörei tározó megépítésével új, elsősorban állóvízi élőhelyek egész sora jött létre, ami feltehetőleg nagy változást okoz az eredeti tiszai kérészfaunában is. A dolgozat megírását indokolta az is, hogy a magyarországi alpmunkák megjelenése óta ephemeropterológiai ismereteink sokat fejlődtek és a nálunk alig ismert törpekérszkekről külföldi összefoglaló munkák is megjelentek (SAARISTO 1966, MALZACHER 1984).

1. ábra: A gyűjtőhelyek vázlatos helyszínrajza

1983-tól több alkalommal gyűjtöttem a Tisza középső szakaszán, ahol nem nagy fajszámú, de jellegzetes fajegyüttesre bukkantam, melynek faunisztikai adatairól adok itt számot. A faunára új fajok határozását dr. T. SOLDÁN volt szives ellenőrizni, a Palingenia longicauda repülési adatait pedig LŐRINCZ István TK vezető segítségével állítottam össze. Mindketten fogadják hálás köszönetemet. A gyűjtések az OKTH, a Szolnoki Tanács és a KÖVIZIG által támogatott kutatótábor keretében történtek.

A gyűjtések helye, ideje és módszere

1983. VII. 17. - 1983. VII. 24-ig Tizzaszőlőstől - Sajfokig naponként gyűjtöttem. Bejártuk a Tizzaszőlős és Sajfok környéki holtágakat, gyűjtöttünk a domaházi Holt Tiszán, Örvénynél, a Sajfoknál pedig a Gonát és a Patkós mocsarakat vizsgáltuk.

1984. VII. 14. - 1984. VII. 20-ig ugyanezekben a helyeken naponta gyűjtöttünk. 1984. VII. 5. - 1984. IX. 15-ig Törökszentmiklós-Óballa térségében 100 W-os normál izzóval fénycsapdát üzemeltettünk.

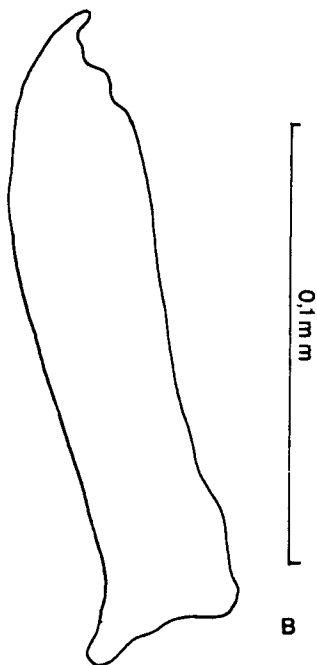
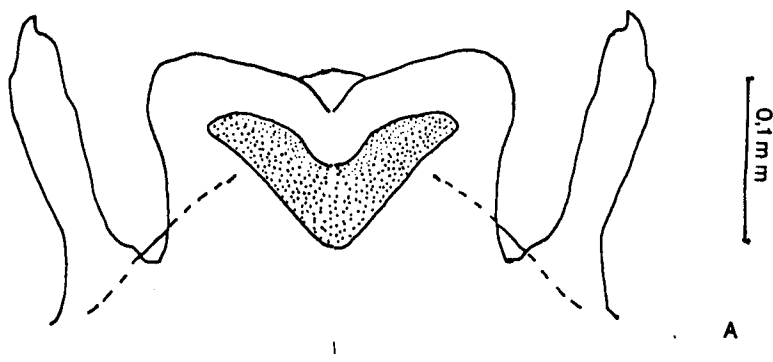
1985-ben Tizzaszőlősnél VI. 10-11-én volt egy alkalommal vizsgálat.

1986-ban VII. 16. - VII. 21-ig Cibakháza térségében a Tiszából, az alsó- és felsőfoki holtágból gyűjtöttünk. A gyűjtőhelyek vázlatos helyszínrajzát az 1. ábrán mutatjuk be.

Az imágók gyűjtése lepkehálóval és fénycsapdával történt. A lárvákat vízihálóval fogtuk. A gyűjtések során 210 kérész imágó, szubimágó és lárva került elő. A begyűjtött állatokat 70%-os etilalkoholban tároltuk és a meghatározott anyag az ELTE Állattrendszertani és Ökológiai Tanszék tudományos gyűjteményében megtalálható. A határozásokhoz UJHELYI (1959), LANDA (1966), SAARISTO (1966) és MALZACHER (1984) munkáit használtam.

A kimutatott fajok és faunisztikai megjegyzések

1. *Palingenia longicauda* (Oliver, 1791): Tiszaszőlős, 1985. VI. 10. 6 (4 ♂ + 2 ♀) + 8 lárva. A faj lárvaát Szegednél a Tiszából és a Marosból is kimutatták (CSOKNYA és FERENCZ 1972, FERENCZ 1974, CSOKNYA és HALASY 1974). A közép-tiszai szakaszon 1983-ban viszonylag nagy számban rajzott, 1984-ben hasonlóan június 9-16-ig, 1985-ben és 1986-ban viszont hasonló időben, de kisebb egyedszámban.

2. ábra: A *Caenis lactea* ♂ genitália (a) és gonopodium (b)

2. Ephoron virgo (Oliver, 1791): Sajfok, 1983. VII, 20. 15 (6 ♂, 9 ♀). Rajzása VII, 20-án tömeges volt és 2-3 óra hosszát tartott.

3. Heptagenia flava (Rostock, 1877): Kiskörei tározó 1984. VII, 19. 3 (2 ♂, 1 ♀) + 6 lárva, Tiszaszőlős 1984. VII, 14. 1 ♀ szubimágó, Cibakháza (Tiszapart) 1986. VII, 20. 3 (1 ♂, 2 ♀) + 3 lárva.

4. Cloeon dipterum (Linné, 1761): Óballa 1984. VIII, 27. 1 ♂, 1984. VIII, 3. 1 ♂, Tiszaszőlős 1984. VII, 24-26. fénycsapda 25 (5 ♂, 20 ♀), Cibakháza, 1986. VII, 20. 35 ♀.

5. Caenis robusta (Eaton, 1884): Óballa, 1984. VIII, 3-5. fénycsapda 13 (7 ♂, 6 ♀), Cibakháza alsófoki holtág, 1986. VII, 19-20. fénycsapda 20 (8 ♂, 12 ♀).

6. Caenis horaria (Linné, 1758): Óballa, 1984. VIII, 13-15. fénycsapda 4 (3 ♂, 1 ♀), Cibakháza alsófoki holtág, 1986. VII, 20-21. 13 (3 ♂, 10 ♀).

7. Caenis lactea (Burmeister 1839) (= nocturna Bengtsson 1917, unduosa Tiensuu 1939): Új a magyar faunára. Nagy tömegben fogtuk a tározóban Óballánál és Cibakházánál is. Tiszaszőlős (tározó) 1984. VII, 19. 10 ♂, Óballa 1984. IX, 7-9. 6 ♂, 1984. IX, 10-11. 1 ♂, Cibakháza alsófoki holtág 1986. VII, 19-20. 27 (17 ♂, 10 ♀) fénycsapda.

8. Brachycercus harrisella (Curtis, 1834): Új a magyar faunára. Óballa, 1984. VII, 19-20. fénycsapda 1 ♀ szubimágó, Tiszaszőlős, 1984. VII, 20-21. fénycsapda 1 ♀ szubimágó.

Az eddigi vizsgálatok szerint a főágban és a tározóban 3 tipikus potamon szervezet, a Palingenia longicauda, az Ephoron virgo és a Heptagenia flava él. A Palingenia longicauda az egész vizsgált szakaszon gyakori, 1983-ban még nagy tömegben repült, de rajzási intenzitása évről-évre enyhén csökkent, majd 1986-ban ismét tömeges repülés volt. (LÖRINCZ István szóbeli közlése.) Az Ephoron virgo július végén rajzik, de egyedszáma jóval a tiszavirágé alatt marad. A Heptagenia flava a főágban és a tározóban egyaránt fejlődik. A lárvák egyedszáma azonban az előzőekénél mindig kisebb. A Cloeon dipterum a Tisza melletti holtágak és a tározó lakója. A hímek turbánszeme középmagas, sárga színű az eredeti Cloeon dipterum típusnak felel meg (SOWA, 1976).

Az alföldi állóvizek mentén a Caenis horaria csoport (MALZACHER, 1984) két faja, a C. horaria és a C. robusta együtt fordul elő s úgy tűnik, hogy a C. robusta a gyakoribb. A csoport harmadik fajtát, a C. strugaensis-t eddig nem találtuk meg. A hortobágyi halastavak mellől csak a C. horaria és a C. robusta került elő (UJHELYI, 1983).

A Caenis lactea északi elterjedésű faj. Megtaláltuk a tározóban, a Tisza parton (Óballa, Cibakháza) és a cibakházi alsófoki holtágnál is. Mindhárom élőhelyen a fényre repült és egyedszáma is elég jelentős volt. A him genitáliát és a gonopodium részletrajzát a 2. ábrán mutatjuk be. A gonopodák vége lépcsőzetes, a Caenis pseudorivulorum-énál vastagabb, kb. 0,05 mm. A penis ventrális oldala szemölcsös és a pigmentáció alakja juhartermésre emlékeztet. A centralsklerit igen halvány, a penis alakja és a styligersklerit viszont teljesen megegyezik az irodalomban leírtakkal (SAARISTO 1966, MALZACHER 1984).

A Brachycercus harrisella tipikus potamon szervezet. Tiszaszőlősnél és Óballánál is egy-egy nőtény szubimágó egyede került a csapdába. A többi Caenidae fajtól eltérően azonban ennél az állatnál a prosternumnak széles intercoxalis nyulványa van és a második csápiz is sokkal hosszabb, mint az első iz. Közvetlenül a Tiszaparton felállított fénycsapdákba került elő, tehát a folyóban fejlődhet, de ezen a Tisza szakaszon meglehetősen ritka.

- . -

Occurrence data on 8 Ephemeroptera species recorded within the Tiszaszőlős-Cibakháza section of the Mid-Tisza are presented. Of these Caenis lactea (Burm.) and Brachycercus harrisella (Curt.) are new to the fauna of Hungary.

Irodalom: CSOKNYA, M. (1973): Experimental investigation of the respiration of nymphs of Palingenia longicauda Oliv. (Ephemeroptera) - Tiscia (Szeged) 8: 47-51. - CSOKNYA, M. and FERENCZ, M. (1972): A study of Palingenia longicauda Oliv. in the zoobenthos of the Tisza and Maros (Ephemeroptera) - Tiscia (Szeged) 7: 47-57. - CSOKNYA, M. and HALASY, K. (1974): Data on the distribution of mayfly larvae (Ephemeroptera) - Tiscia (Szeged), 9: 71-75. - CSOKNYA, M. and HALASY, K. (1975): Experiments for determining the oxygen consumption of nymphs Palingenia longicauda Oliv. (Ephemeroptera) - Tiscia (Szeged), 10: 51-54. - FERENCZ, M. (1974): Data on the horizontal and vertical distributions of the zoobenthos of the Tisza - Tiscia (Szeged), 9: 65-69. - LANDA, V. (1969): Jepice-Ephemero-

ptera - Praha, 347 pp. - MALZACHER, P. (1984): Die europäischen Arten der Gattung *Caenis* Stephens (Insecta: Ephemeroptera) - Stuttgarter Beitr. Naturk. Ser. A., 373: 1-48. - SAARISTO, M. (1966): Revision of the Finnish species of the genus *Caenis* Steph. (Ephemeroptera) - Ann. ent. fenn., 32: 68-87. - SOWA, R. (1975): What is *Cloeon dipterum* (Linnaeus 1761) ? - Ent. scand. 6: 215-223. - UJHELYI, S. (1959): Kérészek - Ephemeroptera - Magyarország Állatvilága - In: (Fauna Hungariae), 5, 49, 96 pp. - UJHELYI, S. (1966): The mayflies of Hungary, with the description of a new species *Baetis pentaplebedes* sp.n. (Ephemeroptera) - Acta zool. hung., 12: 203-210. - UJHELYI, S. (1983): The Ephemeroptera of the Hortobágy National Park. - In: MAHUNKA, S. (ed.): The Fauna of the Hortobágy National Park II. Akadémiai Kiadó, Budapest, 489 pp.

Dr. ANDRIKOVICS Sándor, Budapest

Nappalilepke-jegyzetek

Notes on Rhopalocera (Lepidoptera)

Gozmány (1968) faunafüzetében 164 nappalilepke-fajt sorol fel hazánkból. Ezek között találunk olyanokat, amelyek néhány vagy csak egyetlen példány alapján, vagy ma már ellenőrizhetetlen régi adatok nyomán kerültek a Magyarországon előforduló nappalilepkék közé. A valószínűleg szél szárnyán hazánk területére sodródott *Colias palaeno europome* (Esper, 1779) és *Parnassius apollo serpentinus* Mayer, 1926 fajokat ujabban senki sem figyelte meg. A *Polyommatus (Plebicula) escheri* (Hübner, 1823) és a *Boloria (Clossiana) titania* (Esper, 1793) tévesen cédulázott példányok alapján került a magyarországi nappalilepkék jegyzékébe (lásd Bálint 1985, Bálint és Gyulai 1988). Élőhelyei felszámolása miatt minden bizonnyal kipusztult a *Melanargia russiae* (Esper, 1784) és a *Lycaena helle* (Denis et Schiffmüller, 1775). (Egy korábbi munkámban (Bálint és Szabó 1981) a *helle* szegedi és szolnoki adatait valószínűtlennek tartottam. Lehetséges, hogy inkább a folyószabályozás következményeként eltűntek a faj számára kedvező életteret nyújtó láprétek.)

Az alábbiakban három, a hazai lepkészek számára minden bizonnyal érdekes lepkefajról számolunk be.

Anthocharis gruneri (Herrich-Schäffer, 1851) (1. ábra)

A faj Görögországban, Kisázsiaiban és Szíriától Irakon, Kurdisztánon át Iránig terjedt el. Elterjedése nagyjából megegyezik a hazánkban areájának legészakibb és legnyugatibb pontjain tenyésző *Plebeius (Plebejides) sephirus* Frivaldszky, 1835 boglárkalepkéével. Janáky István a Budaörs feletti Csiki-hegységben, a volt motocross pálya környékén fogta egy nőstény példányát 1984. május 5-én, délután. Tenyészése még nem bizonyított. Érdekes, hogy a lepkészeti szempontból annyit kutatott Csiki-hegységben még előkerülhet egy ilyen feltűnő megjelenésű nappalilepke-faj. Hazánk és a Kárpát-medence faunájára új faj!

A lepkék elülső szárnyainak felső szegélyhosszúsága 15-18 mm. A him szárnyainak felszíne világossárga. Elülső szárnyának külső felét narancssárga szín tölti ki, amely a hosszukás sejtvégi folt magasságában indul. Csúcsterében hamuszürke folt diszlik, s ez finoman elkeskenyedve lehúzódik egészen az alsó szögletig. Elülső szárnyának rojtozata szürkés-fehéren tarkázott. Hátsó szárnyának alapszíne fakóbb sárga, a fonák rajzolata finoman átüt. Tőterét s az erek mentét finom sűrű pikkelyek fedik. Ezen a szárnyon a rojtok egyöntetűen